HESSEKWASKLOOF

KANONSTASIE

De Grendel
24 September 2008

DIE HOLLANDSE KANONOPKOMMANDEERSTELSEL-c1800

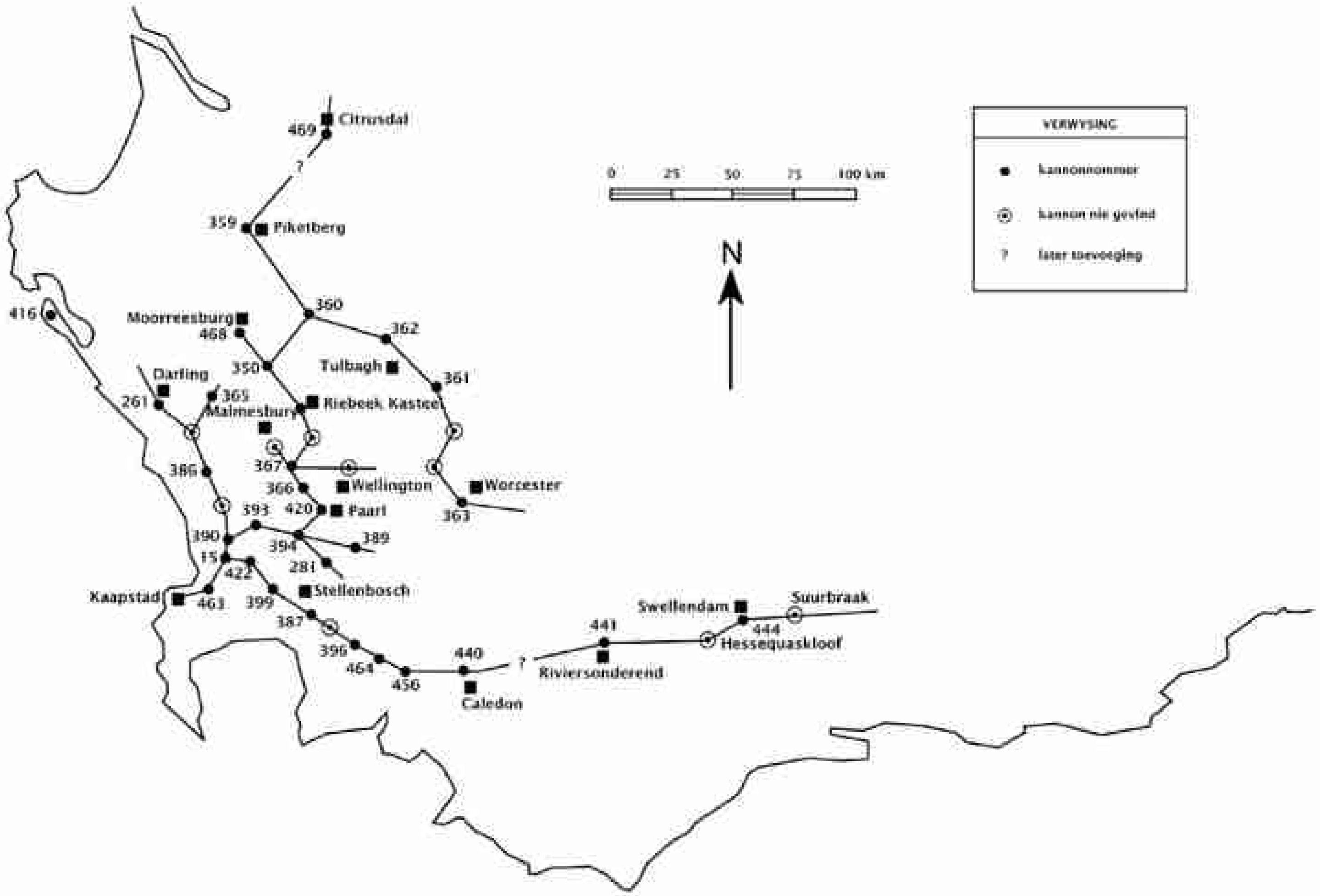

Hessequaskloof – Kanonseinoproepstelsel

Daar het 'n behoefte ontstaan om boere op te kommandeer in geval van 'n inval in Kaapstad.

In 1734 het die owerhede besluit om 'n stelsel van ongeveer 15 seinkanonne tussen Kaapstad en Swellendam aantebring.

Sodra 'n kanon afgevuur was, moes 'n aangewyse boer wat binne hoorafstand gebly het, en opgelei was om 'n kanon te hanteer, te perd na die volgende kanon ry en dit gaan afvuur. So moes die sein dan aangestuur word tot binne-in Swellendam. Op 11 Oktober 1734 was ene meneer Michiel Otto van die omgewing deur die owerhede in Kaapstad aangewys om die Hessequaskloof se sein kanon af te vuur wanneer nodig.

Resolusies van die Politieke Raad Vergadering 1734

Extract uijt de notulen gehouden in de vergaadering van burgerchrijgsraad op Maandag den 11e October 1734, omme over de zeijnschooten te dilibereeren,[199] namentlijk:

De Platte Kloof	Floris Maijboom
De Stellenbosch Kloof	Lammert Mijburgh[200]
De Hottentots Hollands Kloof	Casper Pick[201]
De Houwhoek	Michiel Otto
De Swarte Berg boven het warme water[202] . .	Michiel Otto
De Hessequase Kloof	Michiel Otto
De Rietvalleij aan de Buffeljagts Revier 's Comps. post	De corporaal
Het Simons gebergte booven 's Comps. post . .	D' corporaal aan de Klapmuts
Op de Paarl tusschen Lucas M‹e›ijer en Jan Bastiaansen	Jan Bastiaansen
Riebeeks Casteel op de noordzijde . . .	Jacobus van der Heijden
De Hooningbergen	Jan Louw Pieterszoon
Op de voorste hoek van de Picquet Bergen . .	Hendk. Krugel[203]
De Picqueniers Kloof[204]	Guilliam Vicacie.
De Picquet Bergen op de plaats van Floris Maijboom .	Floris Maijboom
's Comps. post over het Roode Sand . . .	D' corporaal
Over het Breede Rivier op de plaats van Christoffel Bota	Christoffel Bota
De Oliphants Berg op de plaats van Hannes Bota .	Hannes Bota
Naar de kant van de Groene Cloof op de Groote Dassenberg 's Comps. post	D' corporaal
Agter de Groene Cloof op de Klipberg . . .	Johannes Kruijwage
Op de Coeberg	Adam van Dijk

(Onderstond) Accordeert met de notulen. (Was geteekent) A. Paling, scriba. (In margine) Cabo de Goede Hoop, datum *ut supra*.

‘n Oefenlopie was gehou in 1757. Dit was egter ‘n volslae mislukking as gevolg van boere wat nie tuis was nie, of nie die kononsein gehoor het nie. Sommige boere wat vir die afvuur verantwoordelik was, wat wel die sein gehoor het, was nie in besit van geweerskruit of laaigereedskap nie.

Gedurende 1781 met die Engelse inval te Saldanhabaai, was die seinstelsel vir die tweede keer gebruik. Die effektiwiteit daarvan is egter onbekend.

In 1795 was dit gebruik met die Engelse inval in Simonstad.

Die seinstelsel was ook eenkeer foutiewilik geaktiveer toe ‘n Franse floot verby die Kaap geseil het.

Die laaste gebruik van die stelsel (vyfde keer) was tydens 1806 toe die Engelse by Blaauberg voet aan land gesit het.

Daar word vermoed dat Hessequaskloof se kanon wel ‘n paar keer afgevuur was, vandaar die naamsverandering van Aloe Mountain na Bromberg. Die presiese plek waar die kanon geplaas was op die plaas, is egter nog onbekend. Daar word vertel dat die seinkanonne nie noodwendig altyd bo-op ‘n berg was nie, vanwee die ontoeryklikheid daarvan.

Die huidige posisie van die kanon kan egter nie gestaaf word nie, alhoewel ‘n betroubare bron die huidige posisie bevestig.

De Grendel

19 Januarie 2008

▲ Klaar gelaai

▲ Vuuuur!!

KANONNE VAN DIE HOLLANDSE KANONOPKOMMANDEERSTELSEL

GUN	Pdr	Origin and present position	Note
279	6	Possibly the original gun from "Rustenburg" placed in 1687	1
463	6	Salt River - stolen 1996 - replacement gun now at Atlantic Knitting Mills	2
422	8	Originally on "Duivenheuvel" - now on the farm Bellvue.	
15	12	Originally at Plattekloof farm on Tygerberg - now at Parow Town Hall	3
390	6	Originally on Hoogeberg - now at Durbanville Hills Wine Farm.	
393	6	On Rondebossiesberg (Granendorp) - still there as corner post.	
X	6	Koeberg Hill - gun missing.	4
386	6	Klein Paardeberg (Kanonkop) near Atlantis - still lying in the bush.	
X	6	Dassenberg (Groot Dassenberg) - gun not found (possibly 2 guns)	
365	8	Kanonkop (10km NW Malmsbury) - now on farm Tweekuil.	
416	6	Was on Postberg in Saldanha - now at Vyevlei Farm Stall.	5
261	6	Originally on Klipberg - now at the museum in Darling	
394	6	Joostenberg - still there as a base for the survey beacon.	
420	6	Paarl Mountain - either off Paarl Diamant or a supplementary gun.	
X	X	Groenberg, Wellington - gun not found.	
366	6	Paardeberg South - still on the farm "Slent".	
367	6	Paardeberg - still on the farm "Vondeling".	
X	X	Paardeberg North - gun was moved to Malmsbury - now missing.	6
X	X	Baviaansberg (Kanonkop south of Porseleinberg) - gun not located.	
346	6	Kasteelberg - now in Riebeeck Kasteel.	
X	X	Kasteelberg - there are reports of a second gun - not located.	
350	6	Kanonberg (SE of Moorreesburg) - now in Moorreesburg.	7
468	6	Neulfontein se berg (Moorreesburg) - still on the mountain.	
360	6	Heuningberg - now at Porterville Museum.	
359	6	Piketberg - now at the school in Piketberg.	
X	X	There are indicators of a second gun further north - not found.	8
469	6	Piekenierskloof - now at the school in Citrusdal.	
362	6	Roodezandberg (Tulbach) on the farm "Oudekloof" - gun is still there.	
361	6	Witzenberg - gun is now at the museum in Tulbach.	
X	X	Romansrivier near Ceres - gun not found.	
X	X	Kleinberg (Klipheuwel) near Goudini - gun not found.	
363	6	Olifantsberg - now on the square in Worcester.	
X	X	Klapmuts - this may be gun 394 above - otherwise, gun not found.	9
281	6	Simonsberg South - now on the farm "Uitkyk"	
389	6	Simonsberg North - now on the farm "Babelons Toren".	
X	X	Wemmershoek - possibly the same gun as 389 above.	
399	6	Vlaggeberg (Kanonkop) (Stell. Kloof) - still on the farm "Saxenburg".	
387	6	Helderberg - still on the farm "Perde Vallei".	
X	X	There are reports of a gun on Skapenberg (Morgenster) - no gun found.	
396	6	Gantau Pass (Hottentots Holland) - gun is still there.	
464	6	Palmietrivier (farm "Fabritus") - now on the farm "Elgin Orchards".	10
456	6	Houwhoek (farm "Korteshoven") - now on "Oak Valley Farm" in Grabouw.	
440	6	Swartberg - now in Caledon.	
441	6	Tygerhoek - has been replaced on hiking trail in Riviersonderend.	
X	X	Hessewakloof - gun not found.	
444	6	Swellendam (Kanonkop) - now at municipal buildings in Swellendam.	
X	X	Oupos near Suurbraak - gun not found.	

Aflaai van kanon
7 Desember 2007

▲ Voetstuk word in plek geplaas

▲ Kanon amper op sy plek

▲ Jaco, Erick en Ricko

Toetsvuur van kanon - 5 Maart 2008 -

Gerry verduidelik die toetsvuur prosedure.Die kanon was gelaai met 720gram biskruit. Daar was ook gebruik gemaak van 'n stadige lont. Na aansteek van lont was Gerry se woorde, " run like hell", want ons was nie seker of die kanon gaan skiet of ontplof.

▲ Gerry, Jako, Ricko en Erick oorleef darem die suksesvolle toetsvuur.

THE CANNON ASSOCIATION OF SOUTH AFRICA

11 SEATON STREET, PARKLANDS, CAPE TOWN 7441
TEL. / FAX (021) 557 1299 - CELL 082 416 9547
E-MAIL

CANNON PROOF FIRING

(Temporary certificate)

This is to certify that the 8 pounder Dutch cannon at Hessekwaskloof and registered as Durr 494, being 2240mm long and having a diameter of 412mm at the base ring, was proof fired by myself on 05 April 2008.

The gun was loaded with a charge of 750 grams of gunpowder and a 200 gram wad of sand and foil placed in front. The gun was fired by means of a safety fuze.

When it was fired both gun and carriage recoiled significantly, but rearward movement was limited to 35mm by the rocky terrain on which it stands. I am satisfied that this firing served as a severe test of the integrity of both gun and carriage.

I have attended three further firings of the same gun when blank charges of 600 grams of gunpowder were used without any further wadding. I consider this cannon safe for the firing of 600 gram blanks of either gunpowder or “SANADEX” at public events.

Gerry de Vries
Chief Gunner to CAOSA

CANNON IDENTIFICATION
Recorded in the Durr Record of Cannons in SA as number 494

THE CANNON ASSOCIATION OF SOUTH AFRICA
11 SEATON STREET, PARKLANDS, CAPE TOWN 7441
TEL. / FAX (021) 557 1299 - CELL 082 416 9547
E-MAIL

TYPE	-	Cannon
STYLE	-	Swedish Finbanker
MATERIAL	-	Cast Iron
CALIBRE	-	8 Pounder
LENGTH	-	2,240mm
BASE RING	-	412mm
Weight	-	1000 kg
Age	-	+ - 280 years
POSITION	-	Hessekwaskloof
Owner	-	F C Kellerman

The "Finbanker" is a characteristically Swedish cannon with a constant taper from the base ring to the muzzle astragal. The style is long and elegant when compared with the cannon of other nations. There were several foundries in Sweden which cast these guns for use in Sweden, Denmark and the Netherlands. The VOC and Dutch Admiralty were among the greatest users of these guns, for both shipboard and coastal defence purposes.

It is highly likely that this gun was cast at the Finspang foundry in C.1730 and was brought to the Cape by the VOC as part of the coastal defence of the colony.

The service charge for this gun would have been 1,3kg of coarse gunpowder which would propel the 8 lb shot to a maximum range of about 2km at 8 degrees of elevation. The effective range at which it was reasonable to expect to hit the target was about 900m when fired from shore and about 300m when fired from a rolling ship.

Once placed in the signal system between the Castle and Swellendam the gun would have fired only a 600 gram blank for the purpose of signalling.

Gerry de Vries : Secretary to CAOSA

Kanonstasie Opening
17 Mei 2008

PREMIER LIFE (PTY) LTD

REG. NO. [illegible]
A DIVISION OF THE PREMIER FINANCIAL SERVICES GROUP
NEW STREET, DURBANVILLE, 7550, P.O. BOX 1302, DURBANVILLE, 7551
TEL. NO: (021) 975-1205 FAX NO: (021) 975 1332 E-MAIL: premierlife@pfs-group.co.za
DIRECTORS: O.D. VAN TONDER J.E. VAN VUUREN

Doodeenvoudig: Sonder ons borge brom die kanon nie. Nogmaals baie dankie Koos van Vuuren en Chris Aberdein

ABCA EXPORTS CC

P.O. BOX 1191
TEL: +27 21 421 2535
FAX: +27 21 421 2536
GREENPOINT CAPE TOWN,
8051

Aan/To……………………………………………………………

U word hiermee uitgenooi na die heropening van
You are hereby invited to the re-opening of

"Hessekwaskloofkanonseinoproepstelsel"

Wat in 1806 in onbruik verval het
Which was last fired during 1806

Plek/Vanue	Hessekwaskloof
Datum/Date	17 May/May 2008
Tyd/Time	11:30

'n Gesellgheid vind plaas na afvuur van Kanon te Stormsvlei Mall om 12:30
A Social gathering afterwards at Stormsvlei Mall @ 12:30

Kontantkroeg - Cash Bar

Aanwysings : 12 km vanaf Stormsvlei oppad na Swellendam, links vanaf die N2
Directions : 12km from Stormsvlei towards Swellendam, to the left of the N2

Borge / Sponsers

Premier Life	021 975 1205
ABCA	021 421 2535

RSVP so gou moontlik asb!
RSVP ASAP please?

bywoon/attending

☐✓ ☐✗

Faks/Fax : 021 939 6698

▲ Gerry lewer praatjie vir ±100 gaste

▲ Erick besig om kanon te laai.

▲ Jan Jansen, Burgermeester van Swellendam word gewys hoe om ‘n kanon af te vuur.

▲ Eerste skoot word om 12:00 op 17 Mei 2008 na 202 jaar weer af gevuur deur Jan Jansen.

▲ Jaco Cilliers vuur die twede skoot.

▲ ‘n Heildronk word ingestel. Van links na regs, Ryk de Wit, Alf Paris, Erick Kellerman, Jan Jansen, Zurg Zimmerman, Gerrie de Villiers

Sommige van die gaste

▲ Jan Jansen, Burgermeester van Swellendam word gewys hoe om ‘n kanon af te vuur.

▲ Eerste skoot word om 12:00 op 17 Mei 2008 na 202 jaar weer af gevuur deur Jan Jansen.

Die Kellerman gesin

▲ Jan Jansen, Burgermeester van Swellendam word gewys hoe om 'n kanon af te vuur.

Kanondag "kar veiling"

▲ Eerste skoot word om 12:00 op 17 Mei 2008 na 202 jaar weer af gevuur deur Jan Jansen.

Gastelys

17-Mei-08

Kellerman Familie - 082 856 8591

Erick
Sanria
Ricko
Elana
Luline (Ma)
Jean-mari
Divan
Justin
Francios
Susan
Johan
Gisela

Kleinfontein (Cilliers) - 082 948 3284

Jaco
Liana
Hanlie
Deon Solomons
Japie Solomons
Warren de Wee
Kadu Cookson
Jan September

Cape Nature/ Kaap Natuurbewaring

Corné Claasen - 082 496 2449

Swellendam Burgermeester/ Mayor

Jan Jansen - 082 303 1714
Doreen

The Cannon Association of South Africa

Gerry de Vries - 082 416 9547
Alf Parris
Ryk de Wit

Stormsvlei Mall - 028 261 1289

Willem Spies
Mary

Overbergvenster

Ora laubscher - 082 745 2329

Historikus

Herculus Wessels - 082 895 0116
Jannie Wessels

Premier Life

Koos van Vuuren - 082 453 5456

Mediese Dokter/ Medical Doctor
Philippe du Preez - 072 599 4146

Crew Swellendam
Flora Cameron - 082 853 6452
Leslie Howard

Friends of Tygerberg
Jurg Zimmerman - 083 701 8496
Pamela

SSK
Flip Fourie

River Rock
Kevin Brown
Rose Hannah

Geskiedenis Onderwyser
Chris van Zyl

Aanblom
Louis Eksteen - 082 514 1100

Robyn
Johan de Wet - 082 3804 077

Diamant
Matewis Odendal - 082 3645 853
Moira

Spioenkop
Eduard Koch - 082 9582 564

Skoolhoof - Hoërskool Swellendam
Henry van Rooyen - 082 7875 549
Elize

Annex
Andries Streicher
Alet

Napkei
Jaap de Wet - 028 5142 722
Marelize

Graauwheuwel
Danie van Deventer - 028 2611 867
Anna

Godini

Gerrie van Deventer - 028 514 2636
Hester

Vrede

Thys Streicher - 082 3655 683
Mara

SAPD Swellendam

Pat Lee - 082 3244 381
Louise

Museum

Marietjie Hodd - 028 5143 084

Chemiese agent

Oubaas Cilliers
Marike

Village Life

Maré Mouton - 028 341 0523
Annalize

Klipfontein

Pieet Vishel
Liaane

De Grendel
24 September 2008

Persdekking en ander

Oproepstasie heropen

Op Saterdag 17 Mei, is die historiese kañonseinoproepstasie op Hessekwaskloof, digby Swellendam, tydens 'n spesiale seremonie wat die afvuur van die kanon ingesluit het, feestelik heropen. Hessekwaskloof is geleë tussen die huidige Swellendam en Riviersonderend. Die stasie is destyds daar gevestig ten einde die bestaande seinkanonstelsel wat deur die VOC in die Suid-Kaapse binneland geïplementeer is, verder uit te brei in 'n poging om dit meer effektief te maak. Die stasie het in 1806 in onbruik verval na die tweede Britse besetting van die Kaap in Januarie 1806.

In sy boek getitel "Die Buiteposte: VOC-buiteposte onder Kaapse bestuur 1652 – 1795", skryf die bekende navorser en historikus, dr Dan Sleigh, soos volg:"Tydens die sewejarige oorlog (1756 -1763), waarin Nederland neutral gestaan het, maar waartydens VOC-skepe tog herhaaldelik op see deur Engelse oorlogskepe gemolesteer is, is die Kaap se verdediging opgeknap, onder andere deur verbeterings aan die seinstelsel. Die landdroste van Swellendam en Stellenbosch is in 1759 gekommitteer om die beste plekke te soek waarvandaan die alarmseine, bestaande uit kanonseine, rook- en vuurseine, herlei kon word. Enkele Overbergse buiteposte was daarby betrokke, waar 'n kanon op 'n berg naby 'n pos gelê is, en die poshouer, maar soms ook vryburgers, was vir die herlei van seine verantwoordelik.

Die seinkanonne, en die kruitransoen wat gereeld uit die Kaap daarvoor gestuur is, is deur die Overbergse poswaens daarheen aangery en deur die landdros aan die betrokke poshouers en vryburgers uitgedeel. Dit was die poshouers van Riet Valleij aan de Buffeljagtsrivier en Rivier Zonder Eijnd se taak om die vier kruitvate van 50 pond elk uit die Kaap by die betrokke seinman af te lewer."

Skrywers Gerry de Vries en Jonathan Hall, beskryf in hulle boek "The muzzle loading cannon of South Africa", haarfyn hoe die destydse "call-up gun signal system" gewerk het. Dit is spesiaal ontwerp om burgers in die binneland te waarsku en op te roep in geval van 'n inval of probleme in die Kaap. Die sein – 'n kanonskoot of twee - was nie bedoel om van een seinpos na 'n ander seinpos deurgestuur te word nie, hiervoor was die seinposte te ver van mekaar verwyder. Die bedoeling was eerder dat iemand wat woonagtig was op 'n plaas of 'n kompanjies buitepos wat geleë was tussen twee van hierdie seinposte, moes reageer sodra die kanonskoot gehoor of die vuur- of rooksein gesien is. 'n Tweede skoot was dikwels nodig, net om seker te maak. Die persoon moes sonder versuim die kruit en ander apparaat opneem en te perd na die volgende seinpos jaag sodat die sein daarvandaan nog verder gestuur kon word. Soms moes ruiters langer as 'n uur ry voordat hulle hulle eindbestemming bereik het.

Die simboliese "eerste skoot na 202 jaar" sou om ongeveer 12 uur vanaf die "seinstasie" op Hessekwaskloof afgevuur word. Met sy uitgebreide kennis van die geskiedenis en van die van die kanonkultuur in Suid-Afrika, was daar beslis geen beter persoon as juis Gary de Vries self, om eers 'n paar brokkies interessante agtergrondsinligting aan die aanwesiges deur te gee nie. Hy het vertel dat kanonne op seinstasies vanaf die huidige Kaapstad tot by Worcester in die Noorde en Zuurbraak in die Suide staangemaak is. Daar was destyds altesame 54 van hierdie kanonne in gebruik, ses ponders, agt ponders en selfs 12 ponders, afkomstig van verskillende Europese lande, veral Swede, wat klaarblyklik bekend was vir die kanonne wat hulle vervaardig het. Van die vyf Overbergse seinstasies van Caledon tot en met Zuurbraak, is dit net die kanonne van Caledon (Swartberg), Riviersonderend (Tygerhoek) en Swellendam (Kanonkop) wat nog op of naby die onderskeie dorpe is wat daar ontstaan het. Hesekwaskloof was die geboorteplek van Piet Lafras Uys, vader van die voortrekkerheld Dirkie Uys. Hy is in 1797 hier gebore en hulle trek in 1823 na Kromrivier, die huidige Humansdorp, en in 1837 met die Groot Trek, na Natal. Die bekende swart "Uys beeste", ook bekend as die "Drakensbergbeeste", kom oorspronklik van Hessekwaskloof. Daar word vertel dat nog voordat die ververs-

ingspos aan die Kaap gestig is, seevaarders en ontdekkingsreisigers waaronder Vasco Da Gama, al in joernale oor hierdie besondere inheemse beesras van van die Hessekwastamme gerapporteer het.

Die oorblysels van verskeie baie ou plaasopstalle waarvan slegs die gebakte steenmurasies staan, is nog hier, so ook die ou familiebegraafplaas. Vir die huidige eienaar, Eric Kellerman, lê bewaring baie na aan die hart. Nie alleen het hy langs hierdie weg help verseker dat die historiese seinstasie herleef en vir die nageslag behoue bly nie, hy het ook die oorspronklike naam van die plaas in ere herstel. Hy verwys na dit waarmee hy hier besig is as 'n "bewusmakingsproses" aan die hand waarvan hy nie alleen die historiese nalatenskap wil bewaar en wil laat herleef nie, maar ook die besondere natuurlike erfenis van Hessekwaskloof. Daar is selfs al 'n begin gemaak met die teel van 'n splinternuwe kudde rasegte swart beeste vir Hessekwaskloof!

Die burgemeester van Swellendam, Jan Jansen, wat as geleentheidspreker opgetree het en ook die eerste kanonskoot met die hulp en ondersteuning van die manne van die Suid-Afrikaanse kanon assosiasie help afvuur het, het dit beaam, toe hy in hierdie verband 'n bekende Afrikaanse spreekwoord aangehaal het: "Haal uit die verlede wat goed is. Bou daarop voort in die toekoms." Hy het ook daarop gewys dat dit verblydend is dat almal wat 'n rol gespeel het in die Overbergse wordingsgeskiedenis, ongeag ras en kleur, by hierdie geleentheid onthou en eerbiedig is. Hy het ook erkenning gegee aan al die tyd en harde werk wat in die verwesenliking van hierdie projek ingegaan het. (Ora Laubscher)

Hessekwaskloof se historiese kanonseinoproepstasie feestelik heropen!

Op Saterdag 17 Mei, is die historiese kanonseinoproepstasie op Hessekwaskloof, digby Swellendam, tydens 'n spesiale seremonie wat die afvuur van die kanon ingesluit het, feestelik heropen. Hessekwaskloof is geleë tussen die huidige Swellendam en Riviersonderend. Die stasie is destyds daar gevestig ten einde die bestaande seinkanonstelsel wat deur die VOC in die Suid-Kaapse binneland geïmplementeer is, verder uit te brei in 'n poging om dit meer effektief te maak. Die stasie het in 1806 in onbruik verval na die tweede Britse besetting van die Kaap in Januarie 1806.

In sy boek getitel "Die Buiteposte: VOC-buiteposte onder Kaapse bestuur 1652 – 1795", skryf die bekende navorser en historikus, dr Dan Sleigh, soos volg:

"Tydens die sewejarige oorlog (1756 -1763), waarin Nederland neutraal gestaan het, maar waartydens VOC-skepe tog herhaaldelik op see deur Engelse oorlogskepe gemolesteer is, is die Kaap se verdediging opgeknap, onder andere deur verbeterings aan die seinstelsel. Die landdroste van Swellendam en Stellenbosch is in 1759 gekommitteer om die beste plekke te soek waarvandaan die alarmseine, bestaande uit kanonseine, rook- en vuurseine, herlei kon word. Enkele Overbergse buiteposte was daarby betrokke, waar 'n kanon op 'n berg naby 'n pos gelê het, en die poshouer, maar soms ook vryburgers, was vir die herlei van seine verantwoordelik. Die seinkanonne, en die kruitrantsoen wat gereeld uit die Kaap daarvoor gestuur is, is deur die Overbergse poswaens daarheen aangery en deur die landdros aan die betrokke poshouers en vryburgers uitgedeel ... dit was die poshouers van Riet Valleij aan de Buffeljagtsrivier en Rivier Zonder Eijnd se taak om die vier kruitvate van 50 pond elk uit die Kaap by die betrokke seinman af te lewer."

Hoe het die seinstelsel gewerk?

Skrywers Gerry de Vries en Jonathan Hall, beskryf in hulle boek "The muzzle loading cannon of South Africa", haarfyn hoe die destydse "call-up gun signal system" gewerk het. Dit is spesiaal ontwerp om burgers in die binneland te waarsku en op te roep in geval van 'n inval of probleme in die Kaap. Die sein – 'n kanonskoot of twee - was nie bedoel om van een seinpos na 'n ander seinpos deurgestuur te word nie, hiervoor was die seinposte te ver van mekaar verwyder. Die bedoeling was eerder dat iemand wat woonagtig was op 'n plaas of 'n kompanjies buitepos wat geleë was tussen twee van hierdie seinposte, moes reageer sodra die kanonskoot gehoor of die vuur- of rooksein gesien is. 'n Tweede skoot was dikwels nodig, net om seker te maak! Die persoon moes sonder versuim die kruit en ander apparaat opneem en te perd na die volgende seinpos jaag sodat die sein daarvandaan nog verder gestuur kon word. Soms moes ruiters langer as 'n uur ry voordat hulle hulle eindbestemming bereik het!

'n Droom word waar!

Die simboliese "eerste skoot na 202 jaar" sou om ongeveer 12 uur vanaf die "seinstasie" op Hessekwaskloof afgevuur word. Met sy uitgebreide kennis van die geskiedenis en van die kanonkultuur in Suid-Afrika, was daar beslis geen beter persoon as juis Gary de Vries self, om eers 'n paar brokkies interessante agtergrondsinligting aan die aanwesiges deur te gee nie. Hy het vertel dat kanonne op seinstasies vanaf die huidige Kaapstad tot by Worcester in die Noorde en Zuurbraak in die Suide staangemaak is. Daar was destyds altesame 54 van hierdie kanonne in gebruik, 6 ponders, 8 ponders en selfs 12 ponders, afkomstig van verskillende Europese lande, veral Swede, wat klaarblyklik bekend was vir die kanonne wat hulle vervaardig het. Die embleme wat op die kanonne aangebring is, help om die oorsprong van so 'n kanon vas te stel en na te vors. Van die vyf Overbergse seinstasies van Caledon tot en met Zuurbraak, is dit net die kanonne van Caledon (Swartberg), Riviersonderend (Tygerhoek) en Swellendam (Kanonkop) wat nog op of naby die onderskeie dorpe is wat daar ontstaan het.

Hessekwaskloof

Hesekwaskloof was die geboorteplek van Piet Lafras Uys, vader van die voortrekkerheld Dirkie Uys. Hy is in 1797 hier gebore en hulle trek in 1823 na Kromrivier, die huidige Humansdorp, en in 1837 met die Groot Trek, na Natal. Die bekende swart "Uys beeste", ook bekend as die "Drakensbergbeeste", kom oorspronklik van Hessekwaskloof. Daar word vertel dat nog voordat die verversingspos aan die Kaap gestig is, seevaarders en ontdekkingsreisigers waaronder Vasco Da Gama, al in joernale oor hierdie besondere inheemse beesras van die Hessekwasstamme gerapporteer het.

Die oorblysels van verskeie baie ou plaasopstalle waarvan slegs die gebakte steenmurasies staan, is nog hier, so ook die ou familiebegraafplaas. Vir die huidige eienaar, mnr Eric Kellerman, lê bewaring baie na aan die hart. Nie alleen het hy langs hierdie weg help verseker dat die historiese seinstasie herleef en vir die nageslag behoue bly nie, hy het ook die oorspronklike naam van die plaas in ere herstel. Hy verwys na dit waarmee hy hier besig is as 'n "bewusmakingsproses" aan die hand waarvan hy nie alleen die historiese nalatenskap wil bewaar en wil laat herleef nie, maar ook die besondere natuurlike erfenis van Hessekwaskloof. Daar is selfs al 'n begin gemaak met die teel van 'n splinternuwe kudde rasegte swart beeste vir Hessekwaskloof!

Die burgemeester van Swellendam, mnr Jan Jansen, wat as geleentheidspreker opgetree het en ook die eerste kanonskoot met die hulp en ondersteuning van die manne van die Suid-Afrikaanse Kanon Assosiasie help afvuur het, het dit beaam, toe hy in hierdie verband 'n bekende Afrikaanse spreekwoord aangehaal het: "Haal uit die verlede wat goed is. Bou daarop voort in die toekoms." Hy het ook daarop gewys dat dit verblydend is dat almal wat 'n rol gespeel het in die Overbergse wordingsgeskiedenis, ongeag ras en kleur, by hierdie geleentheid onthou en eerbiedig is. Hy het ook erkenning gegee aan al die tyd en harde werk wat in die verwesenliking van hierdie projek ingegaan het.

Ora Laubscher

Die rokies trek nadat die ou grote na 202 jaar weer 'n seinskoot vanaf 'n hoogtetjie agter Hessekwaskloof oor die vlaktes afgevuur het.

Oom Hercules Wessels, bekende Overbergse historikus van Hermanus, was ook teenwoordig. Hy het die gesiedenis van Hessekwaskloof en sy mense deeglik nagevors. Saam met hom op die foto is Maré Mouton van Stanford.

Parting shot

By Maré Mouton

The enemy is upon us. Just after noon on Saturday, 17 May this cannon was fired at Hessequaskloof between Stormsvlei and Swellendam, in the vicinity of the original Dutch signal cannon of the eighteenth century. The ceremony was the opening shot, as it were, of plans by Erick Kellerman, the new owner of the property, to restore the historic settlement of the Uys family in Hessequaskloof and to introduce ox-wagon rides along the old wagon route from Stormsvlei to the location. The farm was declared a private nature conservation area on the same day that the cannon was fired. The system of cannons was used to summon the militia of burghers and officials to Table Bay in the event of a clear threat to the settlement, and was used effectively in 1795 when the English landed at Simon's Town, and again in 1806 with the landing at Blaauwberg. Research by Gerry de Vries and Jonathan Hall has reconstructed the entire Call-up System, which reached as far as Citrusdal in the north, Worcester in the east, and Zuurbraak beyond Swellendam to the south east. The cannons were placed within hearing distance of the next farmhouse or Company outpost, from where the designated person had to ride on horseback to the next cannon to fire it. It took about eight hours for the message to reach Swellendam from Table Bay, whereas a messenger on horseback would have taken several days. Erick managed to buy the eight-pounder VOC cannon from a liquidated estate at Stellenbosch, and was trained and assisted by the Cannon Association of SA (noongun@mweb.co.za).

Fana se boek: Lid Fana (dr FDW Malherbe van Stellenbosch in die werklike lewe) se boek '*Spreekkamerstories,*' van grappige insidente wat hom en sy kollegas oorgekom het, is verlede jaar deur Human en Rousseau, Kaapstad, heruitgegee. Dit klink na die regte medisyne vir die winter, én vir 'n inleidende praatjie by een van ons vergaderings.

Walters boek: Lid Nico Walters het 'n kopie van sy boek (N. Walters: *Die diaspora van die Walters-familie in S.A.*') geskenk om in ons biblioteek in die Kasteel opgeneem te word. Dit is eerstens 'n genealogie van voorvader Walter uit Oos-Europa wat as soldaat van die Kompanjie Kaap toe gekom het tot sy nageslag wat vandag oor die hele Suid-Afrika en selfs Australië toe uitgebrei het. Myns insiens is dit 'n groot stuk werk en 'n goeie toevoeging tot ons kennis van ondertroues in die Kompanjie-tyd. Maar daar is baie meer. Die vryburgers en hulle plase van die Tweede Grensgebied (Stellenbosch tot Hottentots-Holland) en die van die Derde Grensgebied (Land van Waveren) is goed nagevors en wyd bekend. Hierdie boek is vol inligting oor die pionierplase wat rondom die buitepos *Elsjes Corael* in die Tygerberg aangelê is. Verskeie is deur vroulike boere bewerk. Nico se stamplaas '*De Tygerbergen*' is vandag die bekende wynplaas '*Altydgedacht*' van me. Jean Parker. Saam met Nico betreur ek dit dat soveel van daardie vroeë plase met uitstekende landbougrond reeds aan 'ontwikkelaars' vir massa-behuising verkoop is. En dit was alles eers Koina-weiding. Nico het die moontlikheid van 'n toer deur die Tygerberg-heuwels voorgestel. Hou hierdie koerant dop. Ons voorsitter het Nico vir sy boek bedank.

SA Akademie vereer Prof. Schutte: Een van die Stigting se erelede, prof. dr. Gerrit Schutte, is in 2007 deur die SA Akademie vir Wetenskap en Kuns vereer met die Stalsprys vir Geskiedenis. Dit is aan hom toegeken vir sy tweedelige werk '*De Vrije Universiteit en Zuid-Afrika, 1880-2005*', wat in 2005 by Uitgeverij Meinema in Nederland verskyn het. Die prys is aan hom toegeken uit waardering vir sy studie oor betrekkinge tussen die Vrije Universiteit en Suid-Afrika. Prof. Schutte is die eerste nie-Suid-Afrikaner aan wie die Stalsprys toegeken word en sy boek die eerste bekroonde Nederlandse teks. Die prys is op 3 September 2007 in Zuid-Afrika Huis aan Keizersgracht 141, Amsterdam, deur dr Leopold Scholtz namens die Akademie aan hom oorhandig. Die Stigting wil ere-lid Gerrit Schutte hartlik gelukwens met 'n welverdiende eer. [Bydrae: C. de Wet]

VOC-seinkanonne: (1) Die tweede-laaste battery in die Overberg-ketting van die Kompanjie se seinstelsel was geleë op die plaas *Hessequaskloof*, aan die Kaapse kant van Swellendam. Ek het u die plek gewys toe ons verlede jaar daar verby is. U weet, waar jy die rooi aalwyne in die klipkoppies langs die pad begin opmerk, hulle word al deur die vroegste reisigers as 'n landmerk genoem. Nou het daar 'n mooi ding op Hessequaskloof gebeur. Mnr Erik Kellerman, die eienaar, het nie net sy grond by Natuurbewaring as 'n bewaringsgebied laat registreer nie, maar het een van Sentinel Wynkelder se kanonne, 'n gerestoureerde agtponder wat ons in 'n vorige *Generale Missive* geadverteer het, gekoop en op sy plaas op die ou plek gemonteer. Toe nooi hy die Burgemeester van Swellendam, die Parkeraad en nog omtrent honderd gaste, en op die middaguur, temidde van groot gejuig, het die Burgemeester die eerste kanonskoot na 1806 in daardie omgewing geskiet. Dit was die eerste van twee die dag, en is gevolg deur 'n groot fees. So, nog 'n verlore skakel in die ketting is herstel, en mnr Kellerman verdien die hele land se dank.
'n Ander interessantheid van *Hessequaskloof* is dat dit die plaas van die Voortrekker Piet Uys was. Soos hulle sê, die Groot Trek het hier begin. Mnr Kellerman het ook 'n stoettroppie Hessequabeeste, wat later die Uysbees en later die Drakensberger genoem is (jy ken hulle van ver af: hulle is pikswart en hulle horings wys vorentoe) gekoop, en 'n ossewa, en hoop om later ossewatrekke langs die Ou Kaapse Wapad te onderneem. Die persoon wat die plaas se geskiedenis opstel, is die aarts-Overberger wat ons laas van ossewaens verduidelik het, naamlik lid Hercules Wessels. Voorspoed daarmee, en hou asseblief die nuus oor die mooi projek aan die kom, vir plasing in die Nuusbrief.
(2) Dit was 'n herfsoggend op die Gantouwpas verlede jaar toe lid Hercules die ding van wa en osse aan ons uitgelê het. Twee seinkanonne was op die grond saam met ou konfytblikke asof hulle daar deur die Munisipaliteit weggegooi is. Nou het lid Boudewijn de Vries en ander vriende van die Helderberg Renaissance Stigting begin om planne te maak vir die restourasie van die kanonne. Baie goeie nuus. Ons sien uit na die redding en herlewing van nog 'n VOC-artefakt, nog 'n herstelde skakel in die seinketting, en hoop dat die HRS ook eienaarskap van die geskut sal probeer bekom. Daar is baie wat in besit van die kanonne belangstel, maar om die verkeerde redes.

Uitstappie na Chavonnes Battery Museum: Na 213 jaar waai daar weer 'n VOC-vlag by die Chavonnes Battery. Vandat lid Willem Steenkamp baas geword het van die saak, het die plek lewe gekry. Gekostumeerde gidse lei besoekers rond en heel dikwels dreun 'n salvo asof Nelson self oor die horison verskyn. (Nee, die ander, oorspronklike een.) Ek dink die Battery dateer uit 1724, en is dus ná die Kasteel die oudste VOC-gebou waarvan dele nog sigbaar is. Willem het sy Museum mooi en interessant gemaak, vol rare dinge om te sien.
Uitstappie na Chavonnes Battery Museum: Na 213 jaar waai daar weer 'n VOC-vlag by die Chavonnes Battery. Vandat lid Willem Steenkamp baas geword het van die saak, het die plek lewe gekry. Gekostumeerde gidse lei besoekers rond en heel dikwels dreun 'n salvo asof Nelson self oor die horison verskyn. (Nee, die ander, oorspronklike een.) Ek dink die Battery dateer uit 1724, en is dus ná die Kasteel die oudste VOC-gebou waarvan dele nog sigbaar is. Willem het sy Museum mooi en interessant gemaak, vol rare dinge om te sien.

17 Mei 2008

Erick, baie geluk met 'n pragtige geleentheid! Dankie dat ons deel hiervan kon wees.
Mag jy en jou gesin 'n lang en gelukkige verbintenis met die Overberg en sy mense hê.
Matteus & Mara – Plaas Diamant.

OVERBERG TAPESTRY

DISCOVER THE RICH MOSAICS AND CULTURAL TREASURES OF THIS DIVERSE SOUTH AFRICAN REGION

LESLIE HOWARD

Photography by KEITH PHILLIPS

To Erick Kellerman & family
With best wishes for every
success in your venture, which
will make a wonderful
contribution to preserving the
heritage of the Overberg –

Leslie Howard

THE CANNON ASSOCIATION OF SOUTH AFRICA
11 SEATON STREET, PARKLANDS, CAPE TOWN 7441
TEL. / FAX (021) 557 1299 - CELL 082 416 9547
E-MAIL

ANOTHER PIECE OF HISTORY RESTORED

The 54 gun Dutch signal system that stretched from the Castle to Citrusdal in the North West and to beyond Swellendam in the East fired its last signal in January 1806 when the English landed at Melkbosstrand. The guns remained silent and fell into a state of disrepair because the Burghers in those areas were unlikely to react to a summons by the English occupiers.
The resentment regarding this apparently permanent occupation was so strong that it prompted men to move their families further inland to escape the English yoke by settling in areas beyond English influence. The Great Trek began.

An area commonly regarded as the first gathering point for the first "Trekkers" was at Hessekwaskloof on the road to Swellendam. This area was also the site of one of the signal cannons, which has long since vanished.

Erick Kellerman, the current owner and custodian of the land, has, at considerable cost to himself and by endlessly badgering this writer, purchased an 8 pdr Dutch cannon on auction, fully restored it and replaced it in the Kloof.
On 17 May, in the presence of about 90 invited guests, the Mayor of Swellendam fired the first shot in the area since 1806, but none of the Burghers rushed off to defend the Cape, in stead all guests retreated by 12 km to the Stormsvlei Mall for a fantastic feast of wine and food prepared by a cook, not a chef. MJ de Wit, who could unfortunately not be present, sent a dozen mixed bottles of his excellent "Signal Gun Wine" which was handed out as souvenirs to selected VIP guests.

Erick followed an established Hout Bay tradition by having the 5 CAOSA members present drink a special toast to the gun with a very special form of liquid explosive. The bottle of liquid had a label depicting the Hessekwaskloof name and a picture of the gun, but no hazardous chemical or explosives warnings at all, just a small note regarding its use (diluted) for the instant restoration of seized tractor engines.

Gerry de Vries

THE CANNON ASSOCIATION OF SOUTH AFRICA
11 SEATON STREET, PARKLANDS, CAPE TOWN 7441
TEL. / FAX (021) 557 1299 - CELL 082 416 9547
E-MAIL

THE GUN AT HESSEKWASKLOOF

Back in 1806 there used to be a gun in the Hessekwaskloof area which formed part of the 54 gun VOC signal system used to call the Burghers to arms to defend the Cape Colony. The Hessekwaskloof gun passed the signal on to Swellendam, which gun in turn passed the signal on to the VOC Post beyond the Buffelsjag River. The “Poshouer” of this post fired the last gun in the chain which was somewhere in the area of Suurbraak. Mr Erick Kellerman, the present owner and custodian of the farm Hessekwaskloof, went to great lengths to trace and secure a replacement gun for the area. He eventually managed to purchase an 8 pounder VOC cannon from the liquidated estate of Sentinel Wines in Stellenbosch.

In order to learn about the cannon and to undergo the training required to fire the gun he joined the Cannon Association of South Africa (CAOSA), which body was more than pleased to to assist him in replacing a functional heritage item in it’s correct historical perspective.In order to gain the required experience Mr Kellerman attended several cannon firings at De Grendel, the V&A Waterfront, in the Tygerberg Reserve and at the Navy Festival in Simon’s Town. His enthusiasm and attention to detail ensured that he made rapid progress, he demonstrated his detailed knowledge of the CAOSA Safety Manual and after having, initially under supervision and later on his own, fired several different cannon between the calibres of □ pounder and 9 pounder he was qualified to fire the new Hessekwas gun.

Early in May 2008 the replacement gun was proof fired by CAOSA in order to ensure that it was safe to fire it in the presence of the public.
On 17 May, at a gathering of about 80 invited guests, the Mayor of Swellendam fired the first shot to launch the restored cannon and to draw attention to the historical significance of the Hessekwaskloof area.

Gerry de Vries : Secretary to CAOSA.